

Fortællinger formidler kompleksitet

Anmeldelse af Mogens Jensen

Bogen er primært rettet mod undervisning på social- og sundhedsprofessionsuddannelserne. Indledningsvis karakteriseres arbejdet inden for det sociale område som komplekst, og bogen er et forsøg på at bringe denne kompleksitet ind på uddannelse til studerende, så de kan arbejde med den aldrig afsluttende proces med at udvide forståelsen af det praktiske arbejde, og som altid kan gode fortællinger formidle kompleksitet. Her anvendes så fortællinger skrevet af praktikere med deres refleksioner over fortællingerne. Disse er opdelt efter tre temaer: organisation, teori og metode, om end fortællingerne lige som praksis ikke holder sig til temaerne. Dette pointeres også af redaktørerne, der skriver et indledende afsnit til hvert tema. Som det ofte er med den form for antologier fungerer nogle kapitler bedre end andre, og som underviser ville jeg nok selv være tilbøjelig til at inddrage de bedste par kapitler i min undervisning som supplement til anden litteratur.

Redaktørerne skriver, at de har givet forfatterne frit spil til at udforme fortællingerne og deres refleksioner som de selv ønsker. Jeg kunne ikke undgå at få fornemmelse af, at fortællingerne er startet som øvelse på et kursus på diplomuddannelsen – der er påfaldende ligheder i måden at starte dem på – men derfor kan de jo godt være viderebearbejdet til gode kapitler. Friheden til at forme kapitlerne forskelligt giver også en forskel i vægtning af fortælling, redegørelse for lovgivning, teori-inddragelse og refleksioner. I nogle tilfælde bliver fortællingerne mere en illustration af lovgivning og teori, og i andre bliver det fortællingen, der er det bærende og sammenhængende.

I den første af de to fortællinger under temaet om organisation gennemgås lovstof, hermeneutisk tolkning, Luhmanns teori og diagnosediskussion så jeg får fornemmelse af, at fortællingen om Anton med misbrugsproblemer er skåret til, så den passer til teorierne.



Bettina Myggen Jensen & Inge Schiermacher (red.)
Fortællinger fra praksis i socialt arbejde.
216 sider. Kr. 269,-.
Akademisk Forlag 2016.

Omvendt bliver næste kapitels fortælling om Allan, der mangler en permanent bolig, i højere grad det, der strukturerer de refleksioner, der følger også på et mere generelt plan. I begge tilfælde bringer fortællingen praksis ind i billedet, men hvor det første kommer til at virke skolebogsagtigt med et ærinde om formidling af teori, så bliver kompleksiteten og oplevelsen som socialarbejder ærinde i det andet.

Det rører ved et generelt problem ved brugen af fortællinger til at formidle praksis og til at koble mellem praksis og teori. Det gode ved fortællinger fra praksis er, at de ikke følger teorierne. Teorier er altid en forenklet gengivelse af den praktiske virkelighed, og gode teorier leder vores opmærksomhed mod elementer, sammenhænge og dynamikker i den praktiske verden, der giver os yderligere muligheder for at forstå og handle. Hvis fortællingen kun passer til teorien, har teorien overtaget styringen af vores forståelse, for der er ingen teorier, der rummer alle sider af den komplekse praksis. Netop i undervisning finder jeg det vigtigt at demonstrere, at teorier kommer til kort, så praktikere må ikke lade dem styre deres vurdering blindt, og hvis kapitlerne også havde omtalt nogle sider, der ikke var medtænkt i teorierne, ville det styrke deres brug. Dette skal ikke lastes forfatterne, for det er nok den almindelige måde at skrive på. Man bruger teori i analyser, men bruger blot en anden teori at supplere med uden at udpege svagheder og mangler i den første teori. Samtidig er jeg tilhæn-

ger af, at man i praksis trækker på alskens teorier og erfaring, men der er brug for at kvalificere denne udvælgelse, og det må en underviser selv supplere med.

Under andet tema får vi først en fortælling om arbejdet i en stemmehørergruppe og dernæst om arbejdet som støttekontaktperson. Den første giver levende beskrivelse af arbejdet i gruppen og den efterfølgende refleksion illustreres med udsagn fra deltagere i gruppen. Dermed bliver gruppen omdrejningspunktet og det fungerer fint. Fortællingen om støttekontaktpersonen er i højere grad en beretning om at arbejde som sådan, hvor borgeren Henrik nærmest bliver en biperson. Placeringen under et tema om teori forstår jeg ikke. Nogle af de andre kapitler inddrager mere teori og får det sat bedre i spil.

Det sidste tema om metode rummer en fortælling om Maria, der har et misbrugsproblem. Det er placeret under metode, fordi forfatteren omtaler Acceptance Commitment Therapy, men i kapitlet skriver hun også direkte, at hun ikke er ekspert, men arbejder inspireret af ACT. Det rummer jo en diskussion om koblingen mellem metoder (og teorier ?) i praktisk arbejde – hvornår følger man en metode, og hvornår er man inspireret af den? For nogle praktikere bliver det virkelig en umådelig kvalificeret kunst, hvor de udvikler en praksis til den enkelte borger og trækker på alt de har mødt, men for andre bliver det til at vælge det, man lige kommer på eller har det bedst (og mageligst) med. Den slags refleksioner savner jeg i eller til alle kapitlerne jf. nedenfor. Det sidste kapitel er om Adam, der har en psykiatrisk diagnose, men gerne vil deltage i et undervisningsforløb som normal, skrevet af hans kontaktperson. Her bliver den narrative teori puttet på nærmest som en øvelse, men udover nogle andre ord at beskrive med bidrager den ikke med nyt.

De indledende kapitler til hvert af de tre temaer er jeg noget skeptisk overfor. I denne sammenhæng er de nødvendigvis korte, og på en uddannelse vil stoffet formentlig være dækket bedre af anden litteratur i forvejen. Samtidig er de så bredt skrevet, at de nødvendigvis får beskrevet forskellige teoretiske traditioner m.v. så forenklet, at det af og til bliver misvisende. De kunne med fordel være fokuseret mere på de efterfølgende fortællinger for at kaste (kritisk) lys på den implicite og eksplicite forståelse, på refleksionerne over fortællingen og på brug af teori i den sammenhæng. I så fald skulle de nok have stået efter kapitlerne med fortællingerne. Derved ville de bidrage til at arbejde med fortællingerne i undervisningen.

I indledningen argumenteres for at bruge praksisfor-

tællinger i undervisning, da der er ”grænser for forskningens indblik i, hvad praksis er”, og i praksis og af praktikere udvikles en ’praksisviden’, som der er brug for at formidle på uddannelser. Denne praksisviden kobles også med tavs viden, og bogen ses som et forsøg på at formidle disse ”subjektive erfaringer”. Det fastholder for mig at se en modsætning mellem forskning og teori versus praksis som et principielt spørgsmål, hvad jeg finder uhensigtsmæssigt. Det afvæbner på den ene side kritik af forskning, der ikke foretages i tæt kontakt med praksis og uden respekt for praktikerens kunnen, da det jo så ikke er forskernes opgave, og samtidig afskærer det en konstruktiv dialog mellem forskning og praksisviden. Bare fordi viden er tavs betyder det ikke, at vi ikke kan tale om den – hvad fortællingerne i bogen jo netop også er ment til – og vi kan også sagtens forske i tavs viden. Denne insisteren på særlige vidensformer, som forskning ikke kan eller måske heller ikke skal blande sig i, opfatter jeg som rester fra en diskussion med selvhøjtidelige forskere, der troede de vidste bedre end praktikere om deres praksis. Vi har brug for at komme videre for i stedet at se det nyttige i at udvikle en ligeværdig dialog. Selvom redaktørerne i indledningen erklærer det modsatte ærinde, er de for mig at se indirekte med til at fastholde teori som et mere avanceret redskab end praksiserfaringer i fortællinger.

Fortællinger er godt stof til og i undervisning, men de skal bruges til noget. En underviser, der vil bruge denne antologi, står frit stillet til selv at lægge en ramme om brugen af fortællingerne til diskussion af teoriens status, brug af teorier, organisatoriske forhold indflydelse på arbejdet, normer i socialt arbejde, sprogets betydning for arbejdet osv. Der er tale om en samling materiale, og skal det bruges til at koble undervisning, men også teori og forskning, til praksis, skal underviseren kvalificere den teoretiske side mere.

En personlig eftertanke: der er i årenes løb udgivet adskillige antologier med fortællinger om og fra praksis. Jeg mener det er nyttigt både for praktikere og i undervisningen at anvende fortællinger, men jeg kunne godt tænke mig, at vi udviklede måder at anvende fortællingerne på – at gøre dem nyttige. Det smitter nok af på min anmeldelse af denne antologi. Det er ikke nok at fortælle om praksis og bagefter kunne få en teori til at passe med fortællingen. Især som undervisere bør vi kunne gå videre, og det vil også være en hjælp til praktikere, hvis vi kunne udvikle måder at arbejde med fortællinger yderligere. Det er på tide.

Mogens Jensen er psykolog, Ph.D., lektor ved Aalborg Universitet.